

Постійна увага до вивчення громадської думки має стати ще одним кроком до впровадження деонтологічних засад діяльності міліції України, оскільки європейські стандарти правоохоронної діяльності полягають у тому, що діяльність поліції повинна бути максимально прозорою і зрозумілою, оскільки без довіри громадян вона не є ефективною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Етичний кодекс працівника органів внутрішніх справ України: Схвалений колегією МВС України 5 жовтня 2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.kadry-gumvd.kharkov.ua/engine/doc.php?ID=5>. – Заголовок з екрану.
2. Про стан дисципліни й законності в діяльності органів внутрішніх справ та заходи щодо його покращання: Наказ МВС України від 26 березня 2010 р. № 90 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://umdp1.info/index.php?id=1288080167>. – Заголовок з екрану.
3. Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ України: Закон України від 22 лютого 2006 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>. – Заголовок з екрану. Редакція від 22.02.2006.
4. Кодекс поведінки працівника органів внутрішніх справ: Наказ МВС України № 825 від 5 листопада 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/700148>. – Заголовок з екрану.

УДК 340. 13

МОЛОДЬ ЯК ОСОБЛИВИЙ СУБ'ЄКТ ПРАВА

Єрмоленко Д.О., к.ю.н., доцент

Класичний приватний університет

У статті аналізуються особливості правового статусу молоді як самостійного суб'єкта права. Досліджується співвідношення понять «молодь як суб'єкт права», «правосуб'єктність молоді» та «правовий статус молоді». Обґрунтовується висновок про те, що молодь є самостійним суб'єктом права, а правовий статус молоді є спеціальним правовим статусом.

Ключові слова: молодь, суб'єкт права, правовий статус, правосуб'єктність, спеціальний правовий статус.

Єрмоленко Д.А. МОЛОДЕЖЬ КАК ОСОБЕННЫЙ СУБЪЕКТ ПРАВА / Классический приватный университет, Украина

В статье анализируются особенности правового статуса молодежи как самостоятельного субъекта права. Исследуется соотношение понятий «молодежь как субъект права», «правосубъектность молодежи» и «правовой статус молодежи». Обосновывается вывод о том, что молодежь является самостоятельным субъектом права, а правовой статус молодежи – специальным правовым статусом.

Ключевые слова: молодежь, субъект права, правовой статус, правосубъектность, специальный правовой статус.

Yermolenko D.A. YOUTH AS A SPECIAL SUBJECT OF LAW / Classical private university, Ukraine

The paper analyzes the characteristics of the legal status of youth as a separate legal entity. We investigate the relationship between the concepts of «youth as a subject of law», «legal personality of youth» and «the legal status of young people». It is concluded that the category of «youth as a subject of law» and «legal personality of youth» by main volume of the same. The concept of «legal personality of young people» refers to the terms of the acquisition of the «legal status of young people».

The paper presents arguments that suggest that young people as an independent legal entity. Specifically, recognition of youth as a distinct socio-demographic groups with special cultural characteristics specific interests, values, and norms of behavior, the presence of specific problems of young people, such as the socialization of young people, their social and vocational guidance and adaptation in society, that is, problems which are common to all social groups, but relate primarily young people, state recognition of the presence of young people being able to have their own specific rights and obligations.

We study the basic legal documents that regulate the legal status of youth. Among them: The Constitution, international legal acts (the «Convention on the Rights of the Child», «The rules for the administration of

justice in regard to young people», etc.), the Declaration «On the General Principles of State Youth Policy in Ukraine», Code, a several laws of Ukraine («On the promotion of the social and youth development in Ukraine», «On the youth and children's organizations», etc.), and by-laws of Ukraine.

Discusses the types of personal rights. These include: the general (as set forth in the Constitution), industry (defined by a separate branch of law rules), interdisciplinary (determined by the rules of complex legal institutions) and special (the status of certain categories of people, which makes it possible to perform their specific functions) legal status.

The conclusion is that the youth is a separate legal entity, but the legal status of young people is a special legal status. Argued the need for a common legal status of youth (which describes the situation of young people in general) and the special legal status of the youth (which describes the situation of certain groups of young people).

Key words: youth, subject of law, legal status, personality of youth, a special legal status.

У сучасній Україні молодь є однією з найбільш динамічних і, в той же час, найбільш слабо захищеною групою суспільства. У державно-правовому регулюванні положення молоді більшість дослідників виділяють два основних напрямки. З одного боку, приймається значна кількість нормативно-правових актів, що регулюють правовий статус молоді в окремих сферах: трудовій, цивільно-правовій, кримінально-правовій тощо. Тобто законодавець прагне максимально повно відобразити політичні, економічні, соціальні та інші відносини за участю молоді в нормах права. З іншого боку, слід, на жаль, визнати, що ефективність дії вже прийнятих нормативно-правових актів недостатня, що в підсумку призводить до слабкої правової і соціальної захищеності молоді. У зв'язку з цим законодавець різними шляхами прагне забезпечити їх фактичну реалізацію [1, 1].

Звернення до вказаної проблематики зумовлено також і внутрішніми потребами розвитку науки теорії держави та права. У сучасних умовах необхідне теоретичне усвідомлення не лише особливостей правового статусу молоді, але й специфіки правової свідомості молоді, юридичних гарантій реалізації прав та свобод молоді та інших питань з урахуванням новітнього процесуального законодавства, норм матеріального права, судової практики та досягнень низки галузевих наук (конституційного права, адміністративного права, цивільного права тощо).

Загальнотеоретичні питання, пов'язані з суб'єктами права та правовим статусом особи, розглядалися як у радянський період, так і в сучасних дослідженнях С.С. Алексєєва, Д.А. Керимова, М.І. Козюбри, А.М. Колодія, С.О. Комарова, В.В. Копейчикова, М.В. Кравчука, О.А. Лукашевої, М.Г. Матузова, П.М. Рабіновича, О.Ф. Скакун та інших.

Останнім часом питання спеціального правового статусу – взагалі та правового статусу молоді, зокрема, були певною мірою висвітлені в роботах І.І. Бондар, М.Ф. Головатого, Н.Ю. Євпловой, Д.М. Лизлова, В.Т. Лісовського, Н.В. Рогатюк, які досліджували лише окремі аспекти зазначеної проблеми.

Незважаючи на значну увагу, що приділяється в науковій літературі питанням правового статусу особи, молодь, як особливий суб'єкт права, до сьогодні не розглядалася у якості спеціального предмета монографічних досліджень. В юридичній літературі залишаються недостатньо розробленими поняття «молодь», «правовий статус молоді», «правосуб'єктність молоді» тощо.

Мета статті – дати відповідь на наступні питання: чи є молодь самостійним суб'єктом права; якщо так, то в чому особливості правового статусу молоді; якими нормативно-правовими актами він регулюється; як співвідносяться поняття «молодь як суб'єкт права», «правосуб'єктність молоді» та «правовий статус молоді»?

Для суб'єкта права, на думку С.С. Алексєєва, характерні наступні дві ознаки. По-перше, це – особа, учасник суспільних відносин (індивіди, організації), яка за своїми особливостями може бути носієм суб'єктивних юридичних прав та обов'язків. Для цього вона повинна мати певні якості, які пов'язані зі свободою волі людини, колективу людей і до яких відносяться: а) зовнішня відокремленість; б) персоніфікація; в) здатність виробляти, виражати та здійснювати персоніфіковану волю. По-друге, це – особа, яка реально може брати участь у правовідносинах, набула властивості суб'єкта права в силу юридичних норм [2, 138].

Тут, на нашу думку, треба зробити невеличке термінологічне пояснення. Адже в юридичній літературі використовуються терміни «молодь як суб'єкт права» [3, 15], «правосуб'єктність молоді» [4, 15] та «правовий статус молоді» [1]. Перш за все, зазначимо, що ми погоджуємося із С.С. Алексєєвим, в тому, що категорії «суб'єкт права» та «правосуб'єктність» за своїм основним змістом співпадають [2, 138]. Тобто правосуб'єктність молоді це і є її здатність бути суб'єктом права. Що ж стосується співвідношення категорій «правосуб'єктність» та «правовий статус», то тут в юридичній науці склалося декілька підходів. Представники одного з підходів вважають правосуб'єктність передумовою правового статусу, у рамках іншого підходу правосуб'єктність розглядається як структурний елемент правового статусу; представники третього – називають правосуб'єктність більш об'ємною категорією, що включає правовий статус [5, 411].

Нам видається найбільш ґрунтовною думка О.Ф. Скакун, яка вважає, що правосуб'єктність відноситься до умов надбання правового статусу, адже вона полягає в здатності людини мати права, виконувати обов'язки, нести відповідальність. Однак цим її призначення не вичерпується. Без правосуб'єктності неможливо визначити правовий статус особи: спеціальна правосуб'єктність впливає на спеціальний статус, а індивідуальна правосуб'єктність значною мірою характеризує індивідуальний статус. Правосуб'єктність сприяє встановленню відмінностей правового статусу від інших соціальних статусів особи – економічного, політичного, етнічного тощо. Термін «правосуб'єктність» застосовується по відношенню до суб'єктів права-учасників правовідносин. Термін «правовий статус» використовується для характеристики правового положення особи в цілому. Правовий статус особи, який передбачає наявність правосуб'єктності, є своєрідним інструментом, що систематизує норми про суб'єкт права (його права, свободи, обов'язки, відповідальність) та приводить їх у стійкий стан [5, 411].

Отже, що дозволяє нам говорити про молодь як про самостійного суб'єкта права? Наведемо лише декілька аргументів.

По-перше, визнання молоді як особливої соціально-демографічної групи з особливими культурними рисами, специфічними інтересами, цінностями та нормами поведінки. Природно, що молодь, як соціальна група є суб'єктом суспільних відносин, а, відповідно, і правових. Неможна заперечувати, підкреслює В.Т. Лісовський, що всі суспільні відносини (в тому числі й опосередковані правом) тією чи іншою мірою стосуються молоді в галузі власності, системи влади та управління, доступності економічних та культурних благ [6, 31].

По-друге, наявність особливих проблем молоді, таких як процес соціалізації молодих людей, їх соціально-професійна орієнтація та адаптація у суспільстві, проблем, що є загальними для всіх соціальних груп, але зачіпають переважно молодь (проблеми освіти, родини, шлюбу), проблем, що виявляються в молодіжному середовищі (особливості виховання молоді, її участі в державному управлінні тощо) [7, 97].

По-третє, визнання державою наявності у молоді здатності мати свої специфічні права та обов'язки. Правовий статус молоді регулюється низькою нормативно-правових актів. Перш за все, права та обов'язки молоді регулюються нормативними актами міжнародних організацій, зокрема Організації Об'єднаних Націй. Центральне місце серед них займає Конвенція про права дитини, яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 20 листопада 1989 р. і ратифікована Верховною Радою УРСР 27 лютого 1991 р. Цей визначальний документ, як частина національного законодавства, встановлює права для забезпечення виживання, розвитку та захисту дітей. Крім того, на забезпечення захисту прав молоді та дітей спрямовані такі міжнародно-правові документи, як «Правила для здійснення правосуддя щодо молоді» (1985 р.), «Правила ООН щодо захисту неповнолітніх, позбавлення волі» (1985 р.), «Всесвітня декларація про забезпечення виживання, захисту та розвитку дітей» (1990 р.) та інші [8].

У національному Українському законодавстві основним документом, що регулює правовий статус молоді, є Конституція України, хоча вона, звичайно, й не містить спеціальних норм, що регулюють специфічні права та обов'язки молоді, вони тут подаються у загальному контексті системи прав, свобод і обов'язків людини і громадянина. Оскільки молодь є частиною населення країни, можна стверджувати, що ціла низка прав і свобод, проголошених у II розділі Конституції України, безпосередньо стосується й молоді. Загальні норми Конституції України

конкретизуються в Кодексах України та інших законах та підзаконних актах, які безпосередньо регулюють правовий статус молоді. Так, наприклад, важливе місце в регулюванні правового статусу молоді займають норми Кодексу законів про працю України, що обумовлюють значні дозвоільно-обмежувальні рамки права на працю і відпочинок, заборону важких робіт, а також заборону робіт у шкідливих та небезпечних умовах, часові обмеження праці тощо [9].

Основними нормативно-правовими документами, що безпосередньо стосуються правового статусу молоді можна назвати Декларацію «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (від 15.12.1992 р.) та Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (від 05.02.1993 р.). Можна погодитися з І.І. Бондар, що «саме з прийняттям Верховною Радою України цих документів почався розвиток правового статусу молоді після набуття Україною незалежності» [10, 29]. Так, Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» займає особливе місце серед інших актів, що регулюють правовий статус молоді в Україні не лише тому, що визначає вікові рамки молоді, Закон закріплює значний перелік особливих прав та пільг для молоді, серед яких: право працездатної молоді на перше робоче місце, пільгову плату за реєстрацію підприємств, створених молодими громадянами та молодіжними громадськими організаціями, забезпечення студентів стипендіями, пільговий проїзд у транспорті, пільгові довгострокові державні кредити на будівництво та придбання житла тощо. Також у Законі вказується, що будь-які обмеження прав і свобод молоді є протиправними і тягнуть за собою відповідальність [11].

Найбільш яскравим прикладом самостійної та безпосередньої реалізації своїх прав молоддю як групою населення є діяльність молодіжних об'єднань, що представляють інтереси найбільш соціально активної частини молоді, адже саме через свої організації молодь здійснює вибір конкретних шляхів та форм реалізації власних соціальних інтересів.

Ст.2 Закону України «Про молодіжні та дитячі громадські організації» визначає молодіжні громадські організації як об'єднання громадян віком від 14 до 35 років метою яких є здійснення діяльності, спрямованої на задоволення інтересів та захист своїх законних соціальних, економічних, творчих, духовних та інших загальних інтересів [12]. Крім того, Закон визначає статус молодіжних громадських організацій (ст.6), їх права (ст.7) та навіть відповідальність за порушення законодавства (ст.11).

Тобто законодавцем передбачений правовий механізм реалізації молоддю своїх прав та інтересів шляхом вираження єдиної колективної волі, що виражається через діяльність молодіжних організацій, які самі також є суб'єктом правових відносин.

Таким чином, можна зробити висновок, що правовий статус молоді регулюється цілою низкою нормативно-правових актів, серед яких документи міжнародних організацій, Конституція України, Кодекси України, Закони України, Укази Президента України, постанови, розпорядження та інші нормативно-правові акти.

Більшість дослідників виділяють такі види правового статусу: *загальний* (закріплений у Конституції статус особи як громадянина держави, який реалізується в межах правовідносин, що виникають між особою і державою); *галузевий* (визначається нормами конкретної галузі права); *міжгалузевий* (визначається нормами комплексних правових інститутів); *спеціальний* (статус визначених категорій громадян, що забезпечує можливість виконання їхніх спеціальних функцій – студенти, пенсіонери тощо) [13, 86].

Враховуючи те, що молодь є специфічною соціальною групою, можна стверджувати, що правовий статус молоді є *спеціальним правовим статусом*. Відтак, окрім загальних для всіх елементів правового статусу, молодь володіє також низкою додаткових прав, свобод, пільг, з одного боку, та низкою додаткових обов'язків, обмежень, підстав притягнення до відповідальності – з іншого.

Крім того, усередині молоді можна виділити окремі групи, які характеризуються специфічними ознаками: учнівська, студентська, працююча молодь, в тому числі молоді підприємці, непрацююча молодь, а також молода інтелігенція та службовці. За поселенською ознакою виділяють міську та сільську молодь. Кожна з цих груп має свої потреби, інтереси, ціннісні орієнтації. Таким чином, можна говорити про те, що диференційованість молоді обумовлює

наявність різновидів правового статусу молоді, що дозволяє дати комплексну характеристику правового статусу молоді. Критеріями класифікації правового статусу молоді можуть бути місце навчання, місце роботи, місце проживання, наявність укладеного шлюбу, вік тощо. З метою відображення різноманіття правових статусів різних груп молоді видається необхідним виділення загального правового статусу молоді (який характеризує становище молоді в цілому) і особливого правового статусу молоді (який характеризує становище окремих груп молоді).

Отже, можна погодитися з Д.М. Лизловим в тому, що молодь є самостійним суб'єктом права, оскільки має всі необхідні ознаки (зовнішня відокремленість, персоніфікація, здатність виробляти, виражати та здійснювати персоніфіковану волю, а також наявність властивостей суб'єкта права в силу юридичних норм). Специфіка молоді як особливої суспільної групи зумовлює специфіку молоді як суб'єкта права, що виражається у відсутності повної дієздатності до 18 років, наявності обмежень на участь в певних видах діяльності, особливому порядку притягнення до відповідальності, наявності системи державної підтримки тощо [1, 14].

ЛІТЕРАТУРА

1. Лызлов Д.Н. Юридические гарантии правового статуса молодежи: автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история государства и права; история правовых учений» / Д.Н. Лызлов. – Владимир, 2005. – 24 с.
2. Алексеев С.С. Общая теория права: курс в 2-х т. / С.С. Алексеев. – М.: Юрид. лит., 1981. – Т. 2. – 1982. – 360 с.
3. Казаков Е.Е. Российская молодежь в системе правового воспроизводства: автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. социол. наук: спец. 22.00.04 «Социальная структура, социальные институты и процессы» / Е.Е. Казаков. – Ростов-на-Дону, 2010. – 24 с.
4. Евплова Н.Ю. Правосознание молодежи: теоретический и социологический аспекты: дисс. на соискание науч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теория и история государства и права; история правовых учений» / Н.Ю. Евплова. – Волгоград, 2000. – 176 с.
5. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / О.Ф. Скакун; пер. з рос. – Харків: Консум, 2001. – 656 с.
6. Социология молодежи: учебник / Под ред. проф. В.Т. Лисовского. – СПб: Изд-во С.-Петербургского университета, 1996. – 460 с.
7. Молодежный экстремизм [Текст] / под ред. А.А. Козлова. – Спб.: С.-Петербургский ун-т, 1996. – 141 с.
8. Рогатюк К.В. Нормативно-правове регулювання правового статусу молоді в Україні / К.В. Рогатюк // Науковий вісник Київського Національного університету внутрішніх справ. – 2006. – № 3. – С. 42-48.
9. Кодекс законів про працю України: Закон України, Кодекс від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – № 50. – Ст. 375.
10. Бондар І.І. Правова свідомість молоді в умовах розбудови незалежної демократичної держави / І.І. Бондар // Правова свідомість молоді в умовах розбудови соціальної демократичної держави: Матер. II всеукр. курс.-студ. конфер. (18 квітня 2008 року, м. Івано-Франківськ). – Івано-Франківськ: ПЮІ ЛьвДУВС, 2008. – С.26-37.
11. Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні: Закон України від 05.02.1993 № 2998-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 16. – Ст. 167.
12. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України від 01.12.1998 № 281-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 1. – Ст. 2.
13. Кравчук М.В. Теорія держави і права. Проблеми теорії держави і права: навчальний посібник / М.В. Кравчук. – 3-тє вид., змін., й доп. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 247 с.